

Miłość i wartość rodziny w oczach studentów. Ilościowe i jakościowe kognitywne studium przypadku studentów UMCS

Love and the value of family seen by university students. A cognitive quantitative and qualitative case study of the UMCS students

<https://doi.org/10.34766/fer.v61i1.1347>

Anna Dąbrowska^a, ✉

^a Anna Dąbrowska, <https://orcid.org/0000-0001-7170-4070>,

Katedra Lingwistyki Stosowanej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

✉ Autor korespondujący: anna.dabrowska@mail.umcs.pl

Abstrakt: Uwzględniając fakt, iż inteligencja emocjonalna jest ważnym czynnikiem w kwestii wydajności i potencjału rozwojowego młodych ludzi, niniejszy artykuł ma na celu zbadanie świata emocji u dwóch wybranych grup studentów, tj. studentów Lingwistyki Stosowanej UMCS z pierwszego i piątego roku studiów. W szczególności badanie dotyczy zakresu doświadczanej emocji miłości i znaczenia rodziny u młodocianych dorosłych oraz przyczyn, z powodu których wybrane dwie grupy studentów doświadczają tych odczuć. Ramy teoretyczne, które najlepiej wpisują się w niniejsze badanie ilościowe i jakościowe dotyczącego emocji i przyczyn z nimi związanymi, są oparte na modelu hybrydowym, wynikającym z połączenia dwóch ważnych modeli teoretycznych zorientowanych kognitywnie, a mianowicie na: (i) teorii Plutchika (1980) o ośmiu podstawowych emocjach; oraz (ii) społeczno-konstruktywistycznym modelu emocji według Averilla (1980). Badanie przeprowadzono metodą anonimowego kwestionariusza bez uwzględniania wrażliwych danych. Zawierał on pytania ankietowe ilościowe zamknięte wielokrotnego wyboru i macierzowe z jedną możliwą odpowiedzią i jedno pytanie bezpośrednie otwarte – wszystkie dotyczące świata emocji studentów. Wyniki opracowane na podstawie wstępnej ankiety pokazują, że *miłość* otrzymała najwyższy procentowy wzrost u studentek Lingwistyki Stosowanej UMCS, a dokładniej mówiąc studentki 5. roku doświadczają miłości o 12% częściej niż badane studentki 1. roku. W przypadku mężczyzn ostatniego roku studiów lingwistyki stosowanej *miłość* wzrosła o 17%, co plasuje się na trzecim miejscu wśród wszystkich badanych emocji. Ogólnie rzecz biorąc, życie emocjonalne zarówno kobiet, jak i mężczyzn studiujących lingwistykę stosowaną rozwija się i pogłębia wokół wartości miłości i rodziny.

Słowa kluczowe: emocje; miłość; rodzina; studenci; wartości

1. Wstęp i cele badania

Emocje są uznane za „najbardziej wpływowe warunki psychologiczne osobowości człowieka” (Kant, 2019, s. 441), ujawniając nie tylko nasze wewnętrzne samopoczucie i pragnienia, pokazując je także naszemu otoczeniu, ale także motywują nasze decyzje, zachowania i rozumowanie, co ma w konsekwencji wpływ na całe ludzkie życie. Rola emocji jest udokumentowana jako istotna w różnych sytuacjach społecznych poprzez rozwijanie i wzmacnianie komunikacji i relacji interpersonalnej i intrapersonalnej (por. Fischer, Manstead, 2018). Ci, którzy nauczyli się rozumieć, używać i zarządzać własnymi emocjami, są znani jako osoby wyposażeni w emocjonalną inteligencję.

Istotny jest fakt, iż ta ludzka zdolność do przekształcania własnego i cudzego potencjału emocjonalnego w dalsze korzyści może okazać się niezwykle przydatna w rozwoju wartości u młodych ludzi i podejmowaniu przez nich przyszłych decyzji, takich jak tych dotyczących rodziny. Wartości i emocje z nimi związane mają istotny wpływ na poczucie tożsamości u młodych ludzi, rozumienie ich istnienia, wpływ na kształtowanie ich osobowości, na ich punkt widzenia świata, na ich podejście do problemów i rozwiązań oraz na ich ogólne samopoczucie (por. Arslan, Saruhan, Saruhan, Ulaş, 2021, s. 660). To właśnie miłość i rodzina zajmują jedno z ważnych miejsc w życiu każdej osoby, szczególnie młodej. Jak powszechnie podaje literatura, jeśli rodzina jest

szczęśliwa i stabilna, zapewnia duchowy i moralny rozwój młodego pokolenia oraz gwarantuje trwały pomyślny rozwój społeczeństwa (Vishnevsky, Yachmeneva, 2018; Elkin, Malysheva, Trubnikova, 2021, s. 430).

W tym świetle postawiony cel niniejszego badania zarysowuje się dwojako, tj. autor zamierza (i) zebrać dane dotyczące emocji doświadczanych przez 115 studentów I i V roku Lingwistyki Stosowanej na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Polska) oraz (ii) zbadać zakres i przyczyny doświadczanych emocji i wartości z nimi związanych. Innymi słowy, podczas przetwarzania danych chcemy wyodrębnić zarówno listę emocji, częstotliwość ich odczuwania, jak i główne powody ich występowania. Mamy nadzieję, że nasze badanie stanu psycho-emocjonalnego studentów – ze szczególnym zaakcentowaniem roli uczucia miłości i wartości rodziny – może być kluczowym krokiem w pomocy wybranym przedstawicielom współczesnego młodego pokolenia w osiągnięciu sukcesu życiowego, poprzez lepsze poznanie swoich emocji, a także przekierowanie lub/i rozwinięcie wartości „w określonym środowisku świata rzeczywistego” (por. Deguchi, Hirai, Matsuoka, Nakano, Oshima, Tai, Tani, 2020, s. 2; Mazurek, 2019).

Artykuł ma następującą strukturę: w niniejszej sekcji wstępnej przedstawiono cele badawcze oraz wprowadzono tematykę podejmowaną w tym kognitywnym studium przypadku. Sekcja druga artykułu przedstawi podstawowe definicje dotyczące emocji i wartości, podkreślając znaczenie rodziny w rozwijaniu tych ludzkich pojęć. Przedstawiono również w tym miejscu ramy teoretyczne wybrane do badania. W sekcji trzeciej zapoznamy się z metodologią i bazą danych podjętego badania. W sekcji czwartej zostaną omówione wyniki badania, podczas gdy ostatnia sekcja (sekcja 5) zamknie artykuł istotnymi uwagami końcowymi, wskazując na ograniczenia przeprowadzonych badań.

2. Definicje emocji i wartości. Ramy teoretyczne badania

Stany emocjonalne są najczęściej kojarzone z konkretnymi przypadkami emocji, takimi jak np. gniew, wstręt, strach, radość, smutek i zaskoczenie (Barrett, Haviland-Jones, Lewis, 2016). Klasyfikacja Roberta Plutchika (1980) oparta na ośmiu podstawowych

emocjach i co najmniej trzech stanach pochodnych wynikających z każdego podstawowego uczucia stwarza szeroko rozpowszechnioną listę trzydziestu dwóch emocji, które różnią się intensywnością i czasem trwania. Rzeczywiście, emocje mogą pojawiać się jako zdarzenia (np. panika) lub dyspozycje (np. wrogość); mogą być krótkotrwałe (np. gniew) lub długotrwałe (np. żal) (*The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2018), funkcjonalne lub dysfunkcyjne (Graham, 2014), kategoryzowane na wielorakie sposoby przez różne kultury lub pojawiające się jako uniwersalne emocje podstawowe (Glinka, 2013). Zgodnie z tą myślą psychoterapeuta Michael Graham twierdzi, że emocje występują jako kontinuum intensywności; a zatem uczucie strachu może mieć rozpiętość od skrajnego przerażenia do łagodnego zaniepokojenia (Graham, 2014, s. 63).

Sięgając do źródeł etymologicznych dowiadujemy się, iż angielskie słowo „emocja” (*emotion*) sięga XVI wieku, wywodząc się od francuskiego słowa *émouvoir*, które oznacza „podniecać”, i oparte jest na łacińskim słowie *ēmōtus*, co oznacza „poruszać, odsuwać, usuwać, wzburzać, drażnić” (por. *Longman Dictionary of Contemporary English*, n.d.). Dopiero w latach 30-tych XIX-tego wieku pojęcie „emocja” w języku angielskim otrzymało swoje obecne brzmienie, a zatem „[n]ikt nie odczuwał emocji przed około 1830 rokiem. Zamiast tego odczuwali inne rzeczy – „namiętności”, „wypadki duszy”, „uczucia moralne” – i wyjaśniano je zupełnie inaczej niż rozumiemy emocje dzisiaj” (Smith, 2015, s. 4-7). Współczesne słowniki języka angielskiego definiują emocje jako „silne ludzkie uczucie, takie jak miłość, nienawiść lub gniew” (*Longman Dictionary of Contemporary English*, n.d.; *Cambridge Dictionary*, n.d.); część charakteru osoby (*Oxford Learner's Dictionaries*, n.d.); spontaniczna reakcja psychiczna, której doświadczamy, „różniąca się od poznawczych i wolitywnych stanów świadomości”, ale obejmująca „aktywność psychiczną, a czasami [...] fizyczne skutki dla ciała” (*Collins English Dictionary*, n.d.).

W literaturze naukowej nadal nie ma konsensusu co do definicji emocji, pomimo rosnącej popularności badań nad emocjami w ciągu ostatnich trzech dekad i wielu dziedzin zaangażowanych w te badania, a w tym psychologii, neuronauki, medycyny,

historii, socjologii emocji, lingwistyki kognitywnej i informatyki, wśród wielu innych (Glinka, 2013). W obecnym nurcie naukowym emocje nie są już postrzegane wyłącznie w kategoriach pierwotnych reakcji, ściśle związanych z pobudzeniem fizjologicznym i oddzielonych od „wyższych” procesów myślowych. Emocje natomiast są opisywane w nauce, podobnie jak podają słowniki, jako stany psychiczne. Chociaż procesy poznawcze związane z „myśleniem”, takie jak rozumowanie i podejmowanie decyzji, wydają się być oddzielone od procesów emocjonalnych, określanych jako „uczucia”, przyjmujemy jednak, za Barrett i in. (2016), że doświadczenie emocjonalne pociąga za sobą strukturę pojęciową, która jest przechowywana w pamięci, w tym bieżące postrzeżenia, poznania, działania i podstawowe uczucia. Stąd współcześni badacze nad emocjami zdają się rozumieć, że mentalna reprezentacja doświadczenia emocjonalnego ma nie tylko czysto percepcyjną naturę – jak kiedyś sądzono – ale obejmuje mechanizmy motoryczne i instynktowne, a także poznawcze. Krótko mówiąc, emocje są opisywane jako skutki pobudzenia fizjologicznego lub jako wynik procesu poznawczego i świadomego, który występuje w odpowiedzi na reakcję układu ciała na bodziec (Barrett, 2017).

W tym świetle, na potrzeby naszych badań, uwzględniamy, po pierwsze, wieloskładnikowy pogląd na emocje, w którym termin „emocja” jest definiowany jako stan psychiczny, który obejmuje wiele różnych komponentów, np. subiektywne doświadczenie, procesy poznawcze, które wynikają z naszych zmian neurofizjologicznych, i które są różnorodnie powiązane z naszymi myślami, uczuciami, reakcjami behawioralnymi i stopniem przyjemności lub niezadowolenia (Cabral, de Almeida, 2022). W tym miejscu warto dodać, iż emocje są dość często – zwłaszcza obecnie – kojarzone z takimi pojęciami jak ludzki nastrój¹, temperament, osobowość, charakter, kreatywność lub/i inteligencja (Dacko-Pikiewicz, Khan, Popp, Sahibzada, Shafait, 2021; Kalbarczyk, Tomczyk, Ślusarski, 2017; Kuśka, Mana, Nikolai, Trnka, 2020; i TenHouten, 2021, s. 610; i inni). Ponadto „zdolność do monitorowania własnych i cudzych

uczuć i emocji, rozróżniania ich i wykorzystywania tych informacji do kierowania swoim myśleniem i działaniami” (por. TenHouten, 2021, s. 610) jest definiowana jako „inteligencja emocjonalna”. Osoba o wysokim wskaźniku „inteligencji emocjonalnej” (inaczej zwanej ilorazem emocjonalnym lub EQ, lub w skrócie EI – *emotional intelligence*) jest w stanie zdiagnozować zarówno swój własny potencjał, jak i słabości oraz wykorzystać tę wiedzę w swoim życiu osobistym, akademickim i zawodowym. W przypadku studentów zdolność tę najlepiej zdefiniować jako „ocenę i ukierunkowanie własnych i cudzych emocji w celu uczenia się i przeciwdziałania problemom” (Dacko-Pikiewicz i in., 2021, s. 4). W modelu inteligencji emocjonalnej opartym na zdolnościach, inteligencja emocjonalna jest postrzegana jako połączenie czterech dynamicznych zdolności emocjonalnych, tj. (i) zdolności do adaptacji społecznej poprzez postrzeganie i rozumienie emocji u siebie i innych; (ii) umiejętności opowiadania się za osiągnięciem celów poprzez kontrolowanie i dostosowywanie sytuacji emocjonalnych u siebie i innych; (iii) umiejętności argumentowania na rzecz rozwiązywania problemów poprzez właściwe wykorzystanie własnych emocji; oraz (iv) zdolności do określania regulacji emocji w czasie w celu podtrzymywania rozwoju emocjonalnego i intelektualnego poprzez przemyślane panowanie nad emocjami (por. Dacko-Pikiewicz i in., 2021, s. 3-4).

Po drugie, uznając fakt, iż umiejętność rozpoznawania i zarządzania swoimi emocjami ma kluczowe znaczenie dla prawidłowego rozwoju osobowości, podkreślamy znaczenie wartości w osiągnięciu pomyslnego rozwoju młodych ludzi. Pojęcie „wartości” pochodzi od łacińskiego słowa „valere” i oznacza „być wartościowym” lub „być silnym” (Izgar, 2013, s. 14). We współczesnych słownikach termin „wartość” jest definiowany jako „przekonania ludzi, zwłaszcza na temat tego, co jest dobre, a co złe i co jest najważniejsze w życiu, które kontrolują ich zachowanie” (*Cambridge Dictionary*, n.d.). W badaniu Arslana (2021) zauważono, że podczas nauczania wartości w rodzinie rodzice nadają większy priorytet war-

1 Powszechnie akceptowane w psychologii rozróżnienie nastroju od emocji lub uczuć zakłada, że nastroje są mniej intensywne i nie są wynikiem pojedynczego bodźca.

tościom miłości, uczciwości, szacunku i odpowiedzialności, w porównaniu do wartości przyjaźni i współpracy. Wartości, często związane z pojęciem rodziny, moralności i tradycji, dzielą się na wartości moralne, religijne, społeczne, ekonomiczne, naukowe, artystyczne i polityczne. Dlatego przyjmujemy, za Arslanem i in. (tamże, s. 659-660), że wartości stanowią sumę „elementów materialnych i duchowych, które stanowią wartości społeczne, kulturalne, ekonomiczne i naukowe narodu” (tamże, s. 659). Choć wartości mogą się zmieniać w zależności od czasu i potrzeb osobistych lub społecznych, a także mogą się różnić w obrębie różnych narodów i kultur, należy podkreślić znaczenie wartości w rozwoju osobowości młodego pokolenia (MEN, 2018). Rzeczywiście, wartości są źródłem wewnętrznej siły i motywacji, pomagając człowiekowi przeciwstawić się różnym trudnościom w życiu, stawiać czoła przeszkodom i budować własne mocne strony i cechy.

Po trzecie, to rodzina jest podstawą wychowania przyszłego pokolenia i socjalizacji człowieka. Jeśli społeczeństwo ułatwia kształtowanie wartości człowieka w odniesieniu do rodziny, państwo jako całość czerpie z tego korzyści (Elkin i in., 2021, s. 430). Jednym z podstawowych zadań każdej rodziny jest uczestniczenie w procesie wychowawczym w ramach wspólnoty rodzinnej, który polega przede wszystkim na „umiejętności wzajemnego obdarzania się człowieczeństwem” (Borutka, 2020, s. 152). Proces ten jest dwustronny, a zatem rodzice obdarzają swym dojrzałym człowieczeństwem młodego człowieka, ten zaś daje im całą swą nowość i świeżość (Jan Paweł II, 1994, nr 16). Aby proces wychowawczy był należyście rzetelny, rodzina powinna odwoływać się do wartości trwałych, takich jak poszanowanie godności osoby ludzkiej, uczciwości, odpowiedzialności i solidarności międzyludzka. W innym przypadku młodzi ludzie skazani są na moralne zagubienie, tracą poczucie bezpieczeństwa i stają się podatni na wszelkiego rodzaju manipulacje płynące z otoczenia (Gogacz, 1993, s. 13). Związek między życiem emocjonalnym, wartościami i rodziną można najlepiej opisać za pomocą terminu „intymność rodzinna”, który odnosi się do emocjonalnej relacji między członkami rodziny, do ich wzajemnego wsparcia i harmonijnej więzi między sobą. Jak zauważył Wang (2016), intymność

pozytywnie wpływa na samopoczucie młodych ludzi, ponieważ kształtuje ich prawidłowy pogląd na miłość, zapewnia wyższy poziom poczucia własnej wartości, miłości do siebie, itp. Kiedy rodzinie brakuje tego wzajemnego przywiązania, prowadzi to często do depresji u młodych ludzi (por. Han, Wang, 2022, s. 2807).

Po czwarte, wybrana rama teoretyczna, która najlepiej wpisuje się do zamierzonej ilościowej i jakościowej analizy danych dotyczących emocji i przyczyn z nimi związanych, a w szczególności analizy miłości i wartości rodziny, jest modelem hybrydowym. Ów model stanowi połączenie dwóch ważnych teoretycznych modeli zorientowanych kognitywnie, a mianowicie (i) teorię Roberta Plutchika (1980), która wyróżnia osiem podstawowych emocji; oraz (ii) społeczno-konstruktywistyczny model emocji według Jamesa Averilla (1980).

W nurcie teorii Plutchika wyróżniamy osiem podstawowych emocji, tj. gniew, strach, smutek, wstręt, zaskoczenie, oczekiwanie, zaufanie i radość. Przyjmujemy zatem rozumowanie o prymacie tych emocji, z których każda jest swoistym „wyzwalaczem” zachowania o wysokiej wartości przetrwania. W efekcie inne emocje reprezentują mieszane lub pochodne stany, występując jako kombinacje lub mieszanki podstawowych emocji (Plutchik, 1980). W związku z tym, celem badania jest sprawdzenie występowania ośmiu podstawowych emocji i ich mieszanych stanów u studentów Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Polska).

Drugim elementem modelu hybrydowego jest społeczno-konstruktywistyczna teoria dotycząca emocji, która akcentuje rolę rozwoju jednostki. W modelu tym centralnym argumentem jest stwierdzenie, iż emocje są nie tylko regulowane, ale konstytuowane przez społeczne oczekiwania i reguły. Innymi słowy, emocje stają się znaczące poprzez używanie języka w centrum interakcji społecznych. Dlatego też, oprócz różnic międzykulturowych, które kształtują emocjonalne odczucia mieszkańców, również struktury społeczne (np. instytucje, władze, grupy) mogą mieć wpływ na kształt życia emocjonalnego jednostki. Rzeczywiście, emocje są konstruowane społecznie, kulturowo i psychologicznie (TenHouten,

2021, s. 610). Ponieważ dyskurs, jako część języka, jest jednym ze sposobów wyrażania własnych uczuć (Laskowska, 2016, s. 141), w naszych badaniach postaramy się zbadać przyczyny poszczególnych emocji, badając właśnie dyskurs studentów, czyli ich wypowiedzi w materiale ankietowym.

3. Metodologia i baza danych badania

Przeprowadzone badanie ma charakter ilościowy, jakościowy i porównawczy, a jego celem jest eksploracja, przetwarzanie i porównywanie najbardziej i najmniej odczuwanych emocji w dwóch grupach studentów, a także zbadanie głównych przyczyn tych odczuć.

Grupę badawczą stanowi: 115 studentów, spośród 129 studentów studiów dziennych Lingwistyki Stosowanej na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, którzy należą do dwóch grup ankietowych, a mianowicie studentów pierwszego roku i studentów piątego roku. Łączna liczba studentów Lingwistyki Stosowanej wynosi 266 osób, co oznacza, że 43% populacji studentów zostało przebadanych w ramach tego badania. Liczba respondentów stanowi 89% planowanych do pomiaru, co czyni badanie statystycznie istotnym. Pierwsza grupa respondentów obejmuje 79 kobiet i 13 mężczyzn w wieku 19-20 lat, którzy w momencie badania byli w swoim 6. miesiącu studiów na uniwersytecie. Drugą grupę badawczą stanowią studenci ostatniego roku lingwistyki stosowanej, tj. 18 kobiet i 5 mężczyzn w wieku 23-24 lat, którym pozostało sześć miesięcy do ukończenia studiów. W związku z tym zauważalna jest przewaga liczebna przedstawicieli studentów pierwszego roku nad studentami ostatniego roku, a także przewaga kobiet nad mężczyznami biorących udział w badaniu. Frekwencja respondentów z pierwszego roku wynosi 98%, a z piątego roku – 66% w badaniu.

Dane dotyczące emocji zostały wyodrębnione z pisemnego dyskursu, czyli anonimowych kwestionariuszy, które nie uwzględniają żadnych wrażliwych danych osobowych, tj. imienia, nazwiska, adresu ani danych dowodu osobistego respondentów. Niemniej jednak ankietowani studenci zostali poproszeni o podanie informacji dotyczących swojego wieku,

płci, roku studiów i odpowiedzi na pytania. A zatem, na potrzeby niniejszego opracowania wszystkie zebrane dane zostały zanonimizowane, przetworzone i zdigitalizowane.

Formularz kwestionariusza został stworzony i przygotowany w wersji papierowej przez autorkę niniejszego badania. Zawiera on: cel badania i informację na temat wykorzystania danych, prośbę o wypełnienie ankiety oraz zestaw dwóch zadań. Pierwsze zadanie to ilościowy zbiór pytań w postaci zamkniętej macierzy z jedną możliwą odpowiedzią, które posłużyły do zmierzenia rodzaju i częstotliwości występowania 32 określonych emocji z listy Plutchika, zilustrowanych w Tabeli 1. Zadanie drugie stanowi pytanie bezpośrednio otwarte o rodzaj przyczyny odczuwanego stanu emocjonalnego.

Pomiar danych jakościowych dokonano na skalach słabych (nominalnej i porządkowej), natomiast pomiar danych ilościowych na skalach mocnych (przedziałowej i ilorazowej). W zadaniu 1 pomiar rodzaju i częstotliwość emocji (występowanie i częstotliwość doświadczanych 32 emocji) został zbadany poprzez zaznaczenie danej emocji i określenie jej w skali od 0 do 7, gdzie 0 oznacza „nie wiem (czy tak się czuję), a 7 oznacz „zawsze tak się czuję”. W zadaniu 2 umieszczono pytanie bezpośrednio otwarte (do badania jakościowego emocji), które dotyczyło przyczyn najczęstszych emocji w życiu respondentów, tj. tych emocji, których oni doświadczają często, bardzo często lub zawsze, czyli były oznaczone w zadaniu 1 w skali 5, 6 lub 7. To zadanie pomiaru najczęstszych wyzwalaczy emocji dostarczyło nam danych jakościowych, ukrytych w dyskursie studentów.

Dane uzyskane z ankiety zostały pogrupowane, a wersja papierowa ankiet została zabezpieczona przed dostępem osób trzecich.

4. Omówienie wyników badania

Badanie przyniosło wiele znaczących wyników dotyczących życia emocjonalnego studentów pierwszego i piątego roku Lingwistyki Stosowanej. W pytaniach otwartych otrzymano wysoką jakość uzyskanych odpowiedzi, wyrażonych nieszablonowo i wysoce zindywidualizowanych.

Tabela 1 podaje listę 32 emocji z listy Plutchika, którą młodzi ludzie mieli umieszczoną na kwestionariuszu ankietowym, z zamiarem określenia, które z tych emocji oni doświadczają w swoim życiu i z jakim natężeniem. Jak widać w Tabeli 1, istnieją cztery główne grupy emocji umieszczone oddzielnie w kolumnach, po osiem emocji w każdej. Pierwsza grupa odnosi się do emocji podstawowych, druga i trzecia grupa dotyczą stanów pochodnych emocji podstawowych, które są bardziej intensywne niż emocja podstawowa (grupa 2), lub mniej intensywne niż emocja podstawowa (grupa 3). Ostatnia grupa poświęcona jest stanom mieszanym dwóch sąsiadujących emocji podstawowych. A zatem, pierwszym zadaniem studentów było wskazanie odpowiedniej liczby na skali, podanej obok danej emocji, w zakresie od 0 do 7, gdzie 0 oznacza odpowiedź „nie znam tej emocji”, a 7 oznacza odpowiedź „zawsze odczuwam”.

Na podstawie wyników zadania pierwszego przedstawionych w Tabeli 2 – można zaobserwować, iż spośród podanych emocji, miłość odnotowała najwyższy procentowy wzrost u studentek. Innymi słowy, studentki piątego roku doświadczają miłości o 12% częściej niż badane studentki pierwszego roku. Możemy również zaobserwować wzrost innych przyjemnych emocji wśród studentek zbliżających się do ukończenia studiów, takich jak: akceptacja – wzrost tej emocji o 5%, zainteresowanie – wzrost o 4%, oszołomienie o 4%, ekstaza o 3% i podziw o 2%. W przypadku mężczyzn ostatniego roku studiów lingwistyki stosowanej, najwyższy wzrost przyjemnych emocji odnotowano w przypadku akceptacji i radości, które wzrosły o 29%. Ponadto zauważyliśmy znaczący wzrost zainteresowania o 20%, ekstazy o 20%, optymizmu o 17%, miłości o 17%, zaufania o 17% i spokoju o 12%, podczas gdy podziw wzrósł o 5%.

Niemniej jednak, niektóre przyjemne emocje są rzadziej odczuwane, gdy porównamy studentów 5 roku z 1 rokiem, jak zilustrowano to w Tabeli 2. U kobiet zauważono spadek w znacznie większej liczbie przypadków przyjemnych emocji, takich jak: rozproszenie o 22%, optymizm o 17%, radość o 7%, zaskoczenie o 7%, zdumienie o 5%, oczekiwanie o 5%, zaufanie o 3% i spokój o 1%. Badani mężczyźni z 5 roku odczuwali mniej podziwu o 23%, czujności o 15%, oczekiwania o 11%, zdumienia o 8% i rozproszenia o 7%.

Tabela 1. Podstawowe emocje, ich pochodne i stany mieszane

Emocja podstawowa	Pochodne emocji podstawowych o większym natężeniu	Pochodne emocji podstawowych o mniejszym natężeniu	Mieszanki dwóch sąsiadujących ze sobą podstawowych emocji
radość	ekstaza	błogość	miłość
zaufanie	zachwyt	akceptacja	uległość
strach	przerażenie	obawa	poruszenie
zaskoczenie	zdziwienie	roztargnienie	rozczarowanie
smutek	cierpienie	zaduma	żał
wstręt	nienawiść	znudzenie	zawiść
gniew	wściekłość	irytacja	agresja
przeczuwanie	czujność	ciekawość	optymizm
*[radość] por. 1	ekstaza	błogość	

opracowanie własne, na podstawie Roberta Plutchika, 1980

Co więcej, analizując emocje takie jak gniew, wstręt, smutek i strach, jak również ich pochodne i stany mieszane – rozumiane jako hedonistyczne emocje o wysokiej zawartości niezadowolenia – wyniki uzyskane w badaniu ujawniają, że większość nieprzyjemnych emocji osłabła u studentów 5 roku w porównaniu do studentów 1 roku objętych badaniem, jak zilustrowano to w Tabeli 3. W szczególności w przypadku studentek zauważono dostrzegalny spadek w odniesieniu do irytacji o 20%, dezaprobaty o 15%, przerażenia o 9%, gniewu o 7%, strachu o 5%, wściekłości o 5%, żalu o 4%, uległości o 4% i wstrętu o 2%. Studenci płci męskiej doświadczali mniej żalu o 31%, smutku o 26%, strachu o 26%, obawy o 26%, wstrętu o 23%, zamyślenia o 18%, przerażenia o 8%, wstrętu o 8% i poddania się o 8%.

Z drugiej strony, procentowe wskaźniki niektórych nieprzyjemnych uczuć wzrosły w dwóch grupach badanych studentów, jak podano w Tabeli 3.

Tabela 2. Procentowe porównanie wyników badań odczuwania przyjemnych emocji studentów I i V roku

Rok studiów na kierunku Lingwistyka stosowana na UMCS	zaufanie	zachwyt	akceptacja	miłość	radość	ekstaza	bliskość	optymizm	przeczuwanie	czujność	ciekawość	zaskoczenie	złumienie	roztargnienie	poruszenie
1 rok, kobiety	36,0%	18,0%	28,0%	49,0%	46,0%	2,0%	12,0%	28,0%	22,0%	28,0%	24,0%	12,0%	5,0%	27,0%	9,0%
1 rok, mężczyźni	23,0%	15,0%	31,0%	23,0%	31,0%	0,0%	8,0%	23,0%	31,0%	15,0%	0,0%	0,0%	8,0%	31,0%	23,0%
5 rok, kobiety	33,0%	20,0%	33,0%	61,0%	39,0%	5,0%	11,0%	11,0%	17,0%	28,0%	28,0%	5,0%	0,0%	5,0%	13,0%
5 rok, mężczyźni	40,0%	20,0%	60,0%	40,0%	60,0%	20,0%	20,0%	40,0%	20,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%

opracowanie własne

Tabela 3. Procentowe porównanie wyników badań odczuwania nieprzyjemnych emocji studentów I i V roku

Rok studiów na kierunku Lingwistyka stosowana na UMCS	agresja	gniew	wściekłość	irytacja	zawiść/pogarda	wstręt	nienawiść	znudzenie	żal	smutek	cierpienie	zaduma	rozczarowanie	strach	przerażenie	obawa	uległość
1 rok, kobiety	1,0%	12,0%	10,0%	33,0%	3,0%	5,0%	3,0%	24,0%	17,0%	23,0%	17,0%	17,0%	20,0%	27,0%	9,0%	39,0%	9,0%
1 rok, mężczyźni	8,0%	23,0%	15,0%	38,0%	31,0%	23,0%	8,0%	31,0%	15,0%	46,0%	31,0%	38,0%	15,0%	46,0%	8,0%	46,0%	8,0%
5 rok, kobiety	0,0%	5,0%	5,0%	13,0%	5,0%	13,0%	5,0%	28,0%	17,0%	39,0%	13,0%	17,0%	5,0%	22,0%	0,0%	60,0%	5,0%
5 rok, mężczyźni	20,0%	40,0%	20,0%	40,0%	40,0%	0,0%	0,0%	40,0%	20,0%	20,0%	0,0%	20,0%	40,0%	20,0%	0,0%	20,0%	0,0%

opracowanie własne

Studentki ostatniego roku odczuwały więcej obaw o 21%, wstrętu o 7%, nudy o 4%, pogardy o 2% i smutku o 16%, podczas gdy studenci piątego roku odczuwali więcej dezaprobaty o 25%, gniewu o 17%, pogardy o 9%, nudy o 9%, wściekłości o 5%, wyrzutów sumienia o 5% i irytacji o 2%.

Na podstawie wyników otrzymanych w zadaniu 2 ankiety (dotyczącym przyczyn emocji) możemy stwierdzić, iż zarówno studentki, jak i studenci pierwszego roku nie widzieli żadnego konkretnego powodu swoich emocji. To przekonanie studentów może wynikać albo z ich niewiedzy i nieświadomości danej emocji, albo z nieumiejętności wyrażenia siebie i swoich emocji. Kolejnym najczęstszym powodem wśród studentek pierwszego roku jest ich obawa przed

nauką, egzaminami, napięciem i niepewnością przed sesją egzaminacyjną i nowym semestrem. Następną najważniejszą przyczyną ich stanu emocjonalnego są relacje kobiet z innymi ludźmi i członkami ich rodzin. Na czwartym miejscu jest ich obawa o przyszłość i codzienne obowiązki, takie jak punktualne zdążenie na pociąg powrotny do domu. Niepokojący jest fakt, że bardzo częstym powodem emocji, który został wymieniony, jest choroba kobiet, ich skupienie na porażkach, monotonii w życiu, ich myślenie o obciążających wspomnieniach z przeszłości, o zmarłych osobach, zmarnowanych okazjach i konflikcie z Rosją. Studenci często skupiają się także na konfliktach i kłótniach z bliskimi i współlokatorami, a także na braku nadziei i wiary we własne siły.

Wśród czynników wyzwalających przyjemne emocje studentki pierwszego roku wymieniają: ciekawość życia, hobby, muzykę, seriale telewizyjne, filmy, zwierzęta, ładną pogodę, rozkoszowanie się przysmakami i potencjalne możliwości na uniwersytecie, tj. mistrzostwa akademickie. Te same powody emocji pojawiły się u studentów pierwszego roku; jednak z przewagą skupienia na martwieniu się o konflikty z ludźmi. Ponadto wyzwania w życiu prywatnym i trudne chwile w związkach są dla nich często zbyt przytłaczające.

Studenci mężczyźni V roku, podobnie jak studenci I roku, najczęściej wskazują na brak przyczyny swoich stanów emocjonalnych. W dalszej kolejności, w zdecydowanej większości przypadków, za pojawianie się konkretnych uczuć odpowiadają ich bliscy, przyjaciele i rodzina. Warto zauważyć, że kobiety z V roku często wymieniają narzeczonego jako źródło swoich pozytywnych stanów emocjonalnych. Ich obawy dotyczące przyszłych i nadchodzących wyborów życiowych, a także obawy dotyczące przeszłych wydarzeń, które odcisnęły piętno na ich życiu, to kolejne najczęstsze przyczyny emocji. Nauka na uczelni oraz stres związany z egzaminami nie są tak powszechne wśród studentów V roku, jak wśród studentów I roku. Często przyczyną odczuwanych przez nich emocji jest również poczucie niesprawiedliwości, niepewności oraz brak samoakceptacji i bezpieczeństwa. Jednak do przyczyn przyjemnych uczuć zalicza się czytanie książek, podróże, pracę z dziećmi, którą studenci podejmują np. w ramach praktyk dydaktycznych, oraz relaks po obowiązkach i zadaniach, np. oglądając serial lub dobry film. U mężczyzn z V roku występują te same powody emocji, co u ich koleżanek. Warto jednak zwrócić uwagę na znaczący aspekt porównywania przez nich swoich osiągnięć i życia z innymi, co wydaje się być wynikiem ich naturalnej męskiej rywalizacji.

5. Podsumowanie i uwagi końcowe

Niewątpliwie studenci przechodzą przez różne etapy swojego życia emocjonalnego w trakcie edukacji (Dacko-Pikiewicz i in., 2021, s. 4). Wyniki metaanalizy z 2020 r. dowodzą, że studenci o wyższej inteligencji

emocjonalnej wykazują lepsze wyniki w nauce na uczelni (Bucich, Brown, Double, Jiang, MacCann, Minbashian, 2020). Świadomość swojego stanu emocjonalnego nie tylko stymuluje uwagę studenta w kierunku procesu uczenia się, ale także zachęca go/ją do podtrzymywania wysiłku nauki i zapamiętywania (Ganotice, Datu, King, 2016). Gdy życie emocjonalne młodych osób jest dobrze ukierunkowane i rozwija się, sukces następuje z reguły szybciej niż w przypadku, gdy student/ka opiera się wyłącznie na swojej inteligencji logicznej lub językowej. Rzeczywiście, sukces młodego człowieka jest wynikiem zarówno jego zdolności rozumowania, jak i samoświadomości, samokontroli, emocji i umiejętności intrapersonalnych i interpersonalnych (Kant, 2019, s. 442).

Badania nad emocjami wśród studentów Lingwistyki Stosowanej na UMCS w Lublinie przedstawione w tym artykule odnosiły się do emocji doświadczanych przez 115 studentów I i V roku, dokonując pomiaru zakresu, częstotliwości i przyczyn tych stanów, ze szczególnym uwzględnieniem uczucia miłości i znaczenia rodziny w pojawiających się i istniejących stanach emocjonalnych. Uzyskane wyniki ujawniają, że mężczyźni kończący studia wydają się stawać bardziej, a kobiety kończące studia stają się mniej – agresywne, zagniewane, dezaprobujące i zirytowane w porównaniu do studentów I roku tych studiów. Uczucie strachu, smutku i wstrętu było – w przypadku populacji kobiet – odczuwane częściej przez respondentki V roku, w porównaniu do ich koleżanek z I roku. Nuda i pogarda wzrosły zarówno u studentów, jak i studentek. Jeśli chodzi o przyjemne emocje, wyniki są porównywalne w obu grupach studentów. Okazało się, że miłość otrzymała najwyższy procentowy wzrost wśród studentek, a więc studentki V roku doświadczają miłości o 12% częściej niż badane studentki I roku. W przypadku mężczyzn ostatniego roku studiów lingwistyki stosowanej miłość wzrosła o 17%, co zajmuje trzecie miejsce wśród wszystkich badanych emocji. Niestety optymizm, radość, zaufanie i spokój zmniejszyły się u studentek, ale wzrosły u studentów.

Wśród przyczyn nieprzyjemnych uczuć (wyniki uzyskane z zadania 2) respondenci wskazali swoją niewiedzę na temat natury nieprzyjemnych stanów, niezdolność do radzenia sobie z trudnymi sytuacjami

dotyczącymi samych siebie, świata akademickiego, środowiska rodzinnego i strach przed nowymi wyzwaniami, zwłaszcza w erze po Covid-19. Ponadto, otrzymane na podstawie ankiet wyniki ujawniają, że główne powody doświadczania danej emocji zmieniły się z tych powodowanych przez opinie innych i oparte wyłącznie na edukacji – na poczucie własnej wartości, ukierunkowane na przyszłe życie rodzinne i perspektywę zawodową. Ogólnie rzecz biorąc, życie emocjonalne zarówno studentek, jak i studentów lingwistyki stosowanej ma tendencję do rozwijania się i pogłębiania w wartościach miłości i rodziny. Tak więc, niezależnie od etapu studiów lub życia, na jakim znajdują się studenci, nadal muszą oni polegać na wsparciu rodziny i intymności rodzinnej, co zapewnia im wyższą samoocenę i miłość do siebie (por. Han, Wang, 2022, s. 2807).

Na koniec dodajmy, iż przeprowadzone badania mają swoje ograniczenia i wymagają dalszego rozwinięcia w przyszłości. Dotychczas przeprowadzone badania dotyczące emocji u studentów Lingwistyki Stosowanej UMCS są etapem wstępnym. Dzięki podjętemu studium przypadku można było osiągnąć dwa cele, tj.: (i) skonstruować prosty kwestionariusz ankietowy (do pomiaru rodzaju, częstotliwości i skali

intensywności emocji) oraz (ii) ustalić ogólne przyczyny doświadczania pozytywnych i negatywnych stanów psycho-emocjonalnych przez studentów lingwistyki.

Niemniej jednak, warto zastosować już teraz uzyskane wyniki w świecie rzeczywistym, np. próbując pomóc studentom uświadomić sobie ich stany emocjonalne i ich przyczyny oraz pomóc w kwestii radzenia sobie z tymi stanami w sposób konstruktywny. Przyszłość każdego człowieka, zwłaszcza młodego, zależy od jego wychowania, a za ten proces odpowiedzialne są osoby z autorytetem, tj. rodzice, wychowawcy, nauczyciele czy opiekunowie. „Mówiąc o wychowaniu, należy uwzględnić jego integralny charakter i mocno uwypuklić jego wymiar religijny” (Borutka, 2020, s. 165).

Ponadto, warto podjąć próbę zidentyfikowania „emocji odpowiedzialnych za osiągnięcia”, które są „bezpośrednio związane z działaniami lub wynikami osiągnięć” (Pekrun, 2014). Byłaby to przyszłościowa szansa do podjęcia dalszych badań zarówno nad emocjami związanymi z aktywnością, takimi jak przyjemność, frustracja i nuda, jak i nad emocjami związanymi z wynikami, w tym radością, nadzieją, dumą, lękiem, beznadzieją, wstydem i gniewem.

Bibliografia

- Arslan, A. (2021). Determining educational needs of families for a value oriented family education program. *African Educational Research Journal*, 9(1), 205-217. <https://doi.org/10.30918/AERJ.91.21.013>
- Arslan, A., Saruhan, U., Saruhan, Y., Ulaş, A.H. (2021). Examining the views of university students on values. *African Educational Research Journal*, 9(3), 659-664. <http://doi.org/10.30918/AERJ.93.21.092>
- Averill, J.R. (1980). A constructivist view of emotion. (W:) R. Plutchik, H. Kellerman (red.), *Emotion Theory, Research, and Experience. Vol.1*, 305-339. Orlando, FL: Academic Press.
- Barrett, L.F. (2017). *How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain*. Boston, MA: Mariner Books.
- Barrett, L.F., Haviland-Jones, J.M., Lewis, M. (2016). *Handbook of Emotions*. New York: Guilford Press.
- Borutka, T. (2020). Rola rodziny w procesie wychowania na przykładzie rodziny Jana Pawła II. W stulecie jego urodzin. (W:) E. Osewska, J. Stala (red.), *Rodzina – Wychowanie – Przyszłość*, 151-167. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UJPiI.
- Bucich, M., Brown, L.E., Double, K.S., Jiang, Y., MacCann, C., Minbashian, A. (2020). Emotional intelligence predicts academic performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 146(2), 150-186. <https://doi.org/10.1037/bul0000219>
- Cabral, J.C.C., de Almeida, R.M.M. (2022). From social status to emotions: Asymmetric contests predict emotional responses to victory and defeat. *Emotion*, 22(4), 769-779. <https://doi.org/10.1037/emo0000839>
- Cambridge Dictionary. (n.d.). Emotion. (W:) *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. (Za:) <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/emotion> (dostęp: 8.01.2025).
- Cambridge Dictionary. (n.d.). Value. (W:) *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. (Za:) <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/value> (dostęp: 8.01.2025).
- Collins English Dictionary. (n.d.). Emotion. (W:) *Dictionary.com*. (Za:) <https://www.dictionary.com/browse/emotion> (dostęp: 8.01.2025).
- Dacko-Pikiewicz, Z., Khan, M.A., Popp, J., Sahibzada, U.F., Shafait, Z. (2021). An assessment of students' emotional intelligence, learning outcomes, and academic efficacy: A correlational study in higher education. *PLoS One*, 16(8), e0255428. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255428>
- Deguchi, A., Hirai, C., Matsuoka, H., Nakano, T., Oshima, K., Tai, M., Tani, S. (2020). What Is Society 5.0? (W:) *Society 5.0*, 1-23. Singapore: Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2989-4_1

- Elkin, S., Malysheva, A., Trubnikova, E. (2021). Attitude Of High School And University Students To Family Values. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 429-438. <http://doi.org/10.15405/epsbs.2021.07.02.51>
- Fischer, A.H., Manstead, A.S.R. (2018). Social functions of emotion. (W:) I.F. Barrett, J.M. Haviland-Jones, M. Lewis (red.), *Handbook of Emotions*, 456-468. New York: Guilford Press.
- Ganotice, F.A., Datu, J.A. D., King, R.B. (2016). Which emotional profiles exhibit the best learning outcomes? A person-centered analysis of students' academic emotions. *School Psychology International*, 37(5), 498-518. <https://doi.org/10.1177/0143034316660147>
- Glinka, Ł.A. (2013). *Theorizing Emotions: A Brief Study of Psychological, Philosophical, and Cultural Aspects of Human Emotions*. Great Abington: Cambridge International Science Publishing.
- Gogacz M., (1993). *Podstawy wychowania. Niepokalanów*: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów.
- Graham, M.C. (2014). *Facts of Life: ten issues of contentment*. Parker: Outskirts Press.
- Han, D., Wang, J. (2022). The Influence of Family Intimacy and Family Adaptability on College Students' Romantic Relationship. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 664, 2807-2811. <http://doi.org/10.2991/assehr.k.220504.510>
- Izgar, G. (2013). *The effect of values education program applied to Primary School Grade 8 students on their democratic attitudes and behaviors* (unpublished doctoral thesis). Konya: Necmettin Erbakan University Institute of Educational Sciences.
- John Paul II. (1981). *Familiaris consortio on the Tasks of the Christian Family in the Contemporary World*. Vatican: TUM Publishing House.
- John Paul II. (1994). *Letter to Families in 1994 on the Occasion of the International Year of the Family*. Vatican: TUM Publishing House.
- Kalbarczyk, E., Tomczyk, E., Ślusarski, J. (2017). Inteligencja emocjonalna studentów wojskowych i cywilnych a ich sposoby radzenia sobie ze stresem. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Paedagogia-Psychologia*, 30(3), 109-124. <https://doi.org/10.17951/j.2017.30.3.109>
- Kant, R. (2019). Emotional intelligence: A study on university students. *Journal of Education and Learning*, 13(4), 441-446. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v13i4.13592>
- Kuška, M., Mana, J., Nikolai, T., Trnka, R. (2020). Emotional creativity: A meta-analysis and integrative review. *Creativity Research Journal*, 32(2), 151-160. <https://doi.org/10.1080/10400419.2020.1751541>
- Laskowska, E. (2016). Lingwista wobec języka uczuć. *Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal*, 1(1&2), 139-148. <https://doi.org/10.7592/Tertium2016.1.2.Laskowska>.
- Longman Dictionary of Contemporary English. (n.d.). Emotion. (W:) Longman Dictionary of Contemporary English. (Za:) <https://www.ldoceonline.com/dictionary/emotion> (dostęp: 8.01.2025).
- Mazurek, G. (2019). *Transformacja cyfrowa – perspektywa marketingu*. Warszawa: PWN.
- MEN. (2018). Podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2018/2019. (Za:) <https://www.gov.pl/web/edukacja/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20182019> (dostęp: 8.01.2025).
- Oxford Learner's Dictionaries. (n.d.). Emotion. (W:) Oxford Advanced Learner's Dictionary. (Za:) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/emotion?q=emotion> (dostęp: 8.01.2025).
- Pekrun, R. (2014). *Emotions and Learning*. Brussels: International Academy of Education.
- Plutchik, R. (1980). *Emotion: Theory, Research, and Experience: Vol. 1*. New York: Academic.
- Smith, T.W. (2015). *The Book of Human Emotions*. Boston: Little, Brown and Company.
- TenHouten, W.D. (2021). Basic emotion theory, social constructionism, and the universal ethogram. *Social Science Information*, 60(4), 610-630. <https://doi.org/10.1177/05390184211046481>
- Stanford University. (2018). Emotion. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. (Za:) <https://plato.stanford.edu/entries/emotion/> (dostęp: 8.01.2025).
- Vishnevsky, Yu. R., Yachmeneva, M.V. (2018). Otnosheniye studencheskoy molodezhi k semeynym tsennostyam (na primere Cverdlovskoy oblasti). *Obrazovaniye i Nauka*, 20(5), 125-141. <https://doi.org/10.17853/1994-5639-2018-5-125-141>.